

Kultúra

Könyvek, szerzők, beszélgetések
a le nem zárult múltból

Utószó

„Az ukrajnai szovjet–amerikai katonai támaszpontok története nagy reményekkel indult. Nagy csalódás lett a vége”

Matt Elton beszélget Serhii Plokyh professzorral *A keleti front elfelejtett gazemberei* című új könyvéről, melyben a szerző elmeséli a rövid életű szovjet–amerikai katonai együttműködés történetét a második világháború idején – és a két állam közötti viszony súlyos megromlását, ami aztán hozzájárult a hidegháború kirobbanásához is

„Azt is remélték, hogy igazi szövetségesekké válhatnak, és nemcsak úgy »összehangolják« a dolgaikat, hanem ténylegesen is együtt fognak harcolni”

Matt Elton: Mit mesél el ön ebben az új könyvében?

Serhii Plokyh: Az úgynevezett „Három Nagy” közötti Nagy Szövetség felbomlását, és a második világháborúnak a hidegháborúba való átmenetét. Bemutatok néhány fontos személyiséget és különleges helyszíneket, amelyekről sokan még csak nem is hallottak. Az érintettek egy-másfél évig éltek három légi támaszponton – Poltava, Mirgorod és Pirjatyin, az akkor még a Szovjetunióhoz tartozó Ukrajna területén –, az alatt a rövid idő alatt, amikor az amerikaiak és a szovjetek ténylegesen, vállvetve együtt harcoltak.

Mi volt az a Nagy Szövetség, és mi az öröksége?

Akárcsak a „Vasfüggönyt” és sok hasonló kifejezést, a „Nagy Szövetséget” is Churchill alkotta meg – ez a címe második világháborús memoárjai egyik kötetének. A Nagy Szövetségnek a háború alatt, a teheráni, majd a jaltai konferencián találkozó vezetői – Churchill [akkori brit miniszterelnök], Franklin D. Roosevelt [FDR] amerikai elnök és Joszif Sztálin szovjet államfő – teremtették meg azt a világot, amelyben ma élünk. A szövetség egyik eredménye például az ENSZ létrejötte is. Ezért a Nagy Szövetség a 20. század történelmének kétségtelenül igen jelentős tényezője volt. S bár a nagy vezetők, Roosevelt, Sztálin és Churchill a főszereplői a könyvemnek, részletezem azt is, hogy az ő döntéseik milyen hatással voltak a náci Németország ellen harcoló repülőökre.

A „nagyobb” szövetség létrehozásának reményében született meg ez a stratégiai terv, hogy amerikai repülőöket telepítsenek szovjet területekre?

Igen, tényleg nagy reményeket fűztek az együttműködés szorosabbá válásához, s az új, közös légi támaszpontok létrejöttéhez. Ezeket aztán Ukrajnában alakították ki. Azt remélték, hogy az amerikaiak bizonyíthatják, milyen jó szövetségeseik is ők, s ezért Sztálin majd megengedi nekik, hogy

támaszpontokat létesítsenek orosz földön is. E támaszpontok tervezése 1943-ban indult, működni 1944-ben kezdtek, és még 1945-ben is használták őket.

Amikor építették őket, még senki sem tudta, hogy tényleg lesz-e működőképes atombomba, vagy ha lesz, akkor azt az Egyesült Államok Németország vagy Japán ellen fogja-e bevetni. S arra számítottak, hogy amerikaiak százai fognak meghalni a nagy japán szigetekért vívott harcokban. A terv két fő feladatot irányzott elő: a Szovjetunió lépjen be a Japán elleni háborúba, Amerikának pedig engedjék meg, hogy légi bázisokat létesítsen szovjet területen, s így könnyebben érhesse el Japánt. Szóval, itt azt is remélték, hogy megerősödik az együttműködés egésze – igazi szövetségesekké válhatnak, s nemcsak úgy „összehangolják” a dolgaikat, hanem ténylegesen is együtt fognak harcolni.

Kinek a fejében született meg ez az elképzelés, és hogyan vették rá Sztálint, hogy ő is elfogadja a tervet?

Ő, nem ment ez könnyen. Az ötlet Henry H. Arnold tábornok, az amerikai hadsereg légierőfőparancsnokának, az amerikai légi hadviselés egyik legfontosabb irányítójának a fejében született meg. 1943-ban az amerikaiaknak súlyos problémát jelentett, hogy nem tudták hatékonyan bombázni a német célpontokat Közép- és Kelet-Európában, melynek nagy része akkor német megszállás alatt állt. Így jelent meg az ingázójáratos bombázás ötlete. A bombázók – P-51-es Mustang vadászgépek által védett B-17-es Repülő Erődök – angliai, majd olaszországi repülőterekről szálljanak föl, s a kelet-európai célpontok megbombázása után szovjet területen szálljanak le, ahol feltöltik őket üzemanyaggal, s indulhatnak is visszafelé az újabb bevetésre. Így már támadhatták azokat a célpontokat is, amelyeket egyébként nem tudtak volna elérni. Elsősorban ezért létesítették azokat a támaszpontokat.

Henry H. Arnold tábornok, az Amerikai Hadsereg Légierőjének főparancsnoka javasolta légi támaszpontok létesítését szovjet területen



Joszif Sztálin, Franklin D. Roosevelt és Winston Churchill – a második világháború idején a „Nagy Szövetséget” összekovácsló „Három Nagy” vezető – 1943-ban, a teheráni konferencián



Egy B-17-es Repülő Erőd legénysége az orosz nevű (jelentése: Sarkcsillag) gépük előtt, 1944-ben. Közös amerikai-szovjet műszaki személyzet szolgált ki a B-17-eseket az ukrániai támaszpontokon – szoros együttműködésben, ami azonban nem tartott ki a háború végéig



GETTY IMAGES/NATIONAL MUSEUM OF THE UNITED STATES AIR FORCE

„Az ukrajnai repülőterek ellen intézett német támadás Pearl Harbor óta a legnagyobb pusztítást vitte végbe a még a földön tartózkodó amerikai repülőgépek között”

És hogyan választották ki az ezeken a támaszpontokon dolgozó és szolgáló embereket?

Nos, egyfelől olyanokra volt szükség, akik ismerték azt a kultúrát, s talán a nyelvet is; nem mindenki, de jelentős részük ilyen volt. Problémát okozott viszont, hogy az ilyen hátterű amerikaiak, akik (vagy a szüleik) abból a régióból jöttek, nem igazán lelkesedtek Sztálinért és a bolsevik forradalomért – sokan menekültek vagy menekültek gyerekei voltak. Ezért az amerikai hadsereg olyanokat keresett, akik nyelvi, kulturális és egyéb vonatkozásban rendelkeztek azzal a háttérrel, de még barátságosan viszonyultak a Szovjetunióhoz. És sikerült is találni elég sok ilyen embert.

Ezek a követelmények azonban nem vonatkoztak mindenkire; inkább csak a földi kiszolgálószemélyzetre – szerelőkre, rádiósokra stb. A Poltavába küldött repülő köteléknek viszont bárki a tagja lehetett. Ők ugyanis csak néhány napig tartózkodtak a bázison, vagy maximum egy hétig, ha a rossz idő miatt nem tudtak felszállni a visszaútra. De a földiek között kb. 1000 ember rendelkezett kapcsolatokkal, ismerte valamilyen szinten a helyi nyelvet és kultúrát.

Hogyan reagáltak, viselkedtek az amerikai és a szovjet emberek, amikor először találkozhattak ezeken az ukrajnai támaszpontokon?

Nagy volt a lelkesedés mindkét oldalon e bázisok megnyitásakor, 1944 áprilisában és májusában. Abban az időben, a sztálingrádi [1942. július 17. – 1943. február 2.] és a kurszki [1943. július-



Egy amerikai B-17-es törzsgéppuskása kezét ráz a Vörös Hadsereg katonájával a két nyelven is „Hitlernek” címzett bombák fölött. „Nagy volt a lelkesedés mindkét oldalon – mondja Serhii Plokyh –, amikor megnyitották ezeket a légi bázisokat.”

augusztus] győztes csaták után, rendkívül kedvező kép alakult ki a Szovjetunióról. Az amerikaiak lelkesek voltak, hogy találkozhatnak és együtt dolgozhatnak a szövetségeseikkel, és örültek a szovjetek is. A Frantic-1 elnevezésű első bevetés 1944. június 2-án kezdődött, néhány nappal a D-nap előtt; a közös munka, az együttműködés és a bajtársiasság fantasztikus sztorija volt ez. Úgyhogy tényleg nagy reményekkel indult a dolog. Sajnálatos módon nagy csalódás lett a vége.

Miben mutatkozott meg az egység, az összetartozás kezdeti érzése?

Például abban, hogy az amerikaiak és a szovjetek valóban jól együtt tudtak dolgozni a támaszpontok megépítésén.

A másik példa a poltavai Repülő Erődök kiszolgálása, amihez közös műszaki személyzetre volt szükség; s bár az egyes brigádok vezetői többnyire amerikaiak voltak, orosz alárendeltjeikkel mégis kölcsönösen le tudták győzni a nyelvi nehézségeket. A szovjetek nem engedték meg a saját embereiknek, hogy beszálljanak a B-17-esekbe és részt vegyenek azokon a bevetéseken, bár ez néha mégis előfordult. Aztán színre lépett a szovjet kémelhárító szervezet, a SZMERS; neve a „Halál a kémekre!” jelentésű orosz kifejezésből származik: „Смерть шпионам!”, СМЕРШ. S ahogy telt az idő, a támaszpontokon annál rosszabb lett az együttműködés, és annál jelentősebb szereplővé vált a szovjet titkosrendőrség.

Ebben a csodálatos kapcsolatban a nagy fordulópontra – mondhatni a mézesetek vége – a támaszpontok megnyitása

„Amikor 1945 júniusában az utolsó támaszpont is bezárt, az amerikaiak többsége a sztálini rezsim esküdt ellenségeként tért vissza az Államokba”

után alig egy hónappal következett be. 1944. június 21–22. északjában, a második, a „Frantic–2” hadművelet során Repülő Erődök érkeztek Poltavába és Mirgorodba. A németek azonban rájöttek, hogy mi folyik a térségben, és meg is találták az odalent, a földön lévő, ezüstösen csillogó, jól látható gépeket. A repülőterek ellen ezután intézett német légi támadás Pearl Harbor óta a legnagyobb pusztítást vitte végbe a még a földön tartózkodó amerikai gépek között.

Ezután a kapcsolat egyre csak romlott. Az amerikaiak azt remélték, hogy a szovjetek vadászgépekkel és légelhárító ütegekkel majd megvédik az ő bombázóikat, ebből azonban nem lett semmi. De nem azért, mert a szovjetek vonakodtak ezt megtenni, hanem azért, mert nem volt meg hozzá a szükséges fegyverzetük és felszerelésük. A szovjet gépek például, mint kiderült, nem tudtak éjszaka repülni, mert nem volt ehhez radarjuk sem. A szovjet légelhárítás pedig eléggé tehetetlennek bizonyult. Nem csupán lelőni, de még csak megrongálni sem tudtak egyetlen Luftwaffe-gépet sem a támadás idején. S így a kapcsolatok igencsak feszültté váltak.

A két fél aztán nyíltan egymást hibáztatta ezért az incidensért? Ez attól függ, hogy mit is értünk azon, hogy „nyíltan”. A nyilvánosságban, a médiában katonai cenzúra működött, úgyvagy ez a szempont sohasem merült fel az amerikai, az angol vagy más médiában. De ami a parancsnokok közötti viszonyt illeti, ők bizony ingerülten mutogattak egymásra. A szovjetek ezt mondták: „Mi figyelmeztettük önöket, hogy nem szabad egymás mellé lerakni a gépeket, inkább szét kell szórni őket nagyobb területen.” Az amerikaiak pedig ezt:

„Azt hittük, hogy önök majd megvédenek bennünket. Több mint egy évig állomásoztunk Angliában, aztán majdnem ennyi ideig Olaszországban, és mindenütt megvédték. Csak itt nem vagyunk biztonságban.” S amikor az amerikai parancsnokok azt kérték, hogy behozhassák a saját légelhárító ütegeiket és éjszakai vadászgépeiket, akkor a szovjetek ezt a kérést elutasították. Hiszen ez azzal járt volna, hogy még több amerikai lép a szent szovjet földre, és még többet találkozhat amerikaiakkal a helyi lakossággal. Sztálin és rezsimje nem tartotta ezt jó ötletnek.

És a helyi lakosság miként tekintett ezekre az Amerikából jött emberekre?

A támaszpontokat olyan területeken létesítették, amelyek alig egy évvel az amerikaiak érkezése előtt még német megszállás alatt voltak. A németek 1941 nyarán vonultak be Ukrajnának arra a részére, és 1943 őszén távoztak onnan; a következő tavaszon aztán jöttek az amerikaiak – a második idegen hadsereg ugyanott, rövid idő leforgása alatt. A helyiekben nagy remények ébredtek, hogy ez a fejlemény a Szovjetunió nyitását jelentheti az Egyesült Államok, a Nyugat, a szövetségesek felé. A helyiek reakcióit azért ismerjük, mert a szovjet titkosrendőrség rögzítette őket. Egyesek azt mondták, rendben van, nagyot változik majd a politikai rendszer, nem a párt fogja irányítani ezentúl az ügyeket. Mások gyanakvóak voltak, mondván, hogy a németek el akarták foglalni ezt a földet, s most az amerikaiak akarják elvenni tőlük, puskaalövés nélkül. Úgyhogy eléggé eltérő vélemények léteztek, de az általános hozzáállás nagyon is pozitív volt. Az amerikai és a szovjet katonák összehasonlítása viszont már nem volt kedvező a Vörös Hadsereg számára – ahogy azok az amerikaiak viselkedtek, ahogy öltözködtek, és így tovább.

A német bombázási incidens után az amerikaiak gyanakvóbbak lettek a szovjet táborral szemben?

Nem, de hozzájárult a szovjetek mélyen gyökerező alsóbbrendűségi érzésének erősödéséhez, hiszen látták, hogy az amerikaiaknak sokkal jobb repülőgépeik vannak. A szovjetek gépeinek jó része pedig a Land-Lease program keretében érkezett amerikai gép volt, vagy pedig amerikai típusok tervrajzai alapján legyártott szovjet változat. S ahogy az amerikaiak el voltak látva pótkatrészekkel, ahogy ők fel voltak öltöztetve, meg a többi ilyesmivel, az is csak fokozta az alacsonyabbrendűségnek ezt az érzését más vonatkozásokban is, és annak a ténynek a tükrében is, hogy az amerikai légierő szuper hatékony és jól felszerelt volt, míg a szovjetek nagyon távol álltak ettől. Aztán világossá vált, hogy a szovjetek képtelenek megvédeni az amerikaiakat. És volt itt még egy ok: a szovjet hadsereg júniusban nagyon sikeres offenzívát indított a keleti fronton, így aztán a támaszpontok, alig három héttel a létesítésük után, már viszonylag mélyen voltak bent a szovjet területen. Ettől kezdve a szovjetek úgy vélték, hogy az ameri-

Amerikai és szovjet katonák röplabdáznak
Ukrajnában, 1944-ben, Poltavában, a Keleti
Főparancsnokság udvarán. A helybeliek
és a szovjet katonák kezdetben szimpátiával
fogadták az amerikaiakat



kai bázisok ittlétének már több a hátránya, mint az előnye, különösen azért, mert a helyi népesség találkozhat az amerikaiakkal, akik közül sokan beszélnek oroszul vagy ukránul is. 1944 júniusának végére a két ország viszonya már nagyon megromlott, s augusztusban Molotov elkezdte követelni az amerikaiak távozását. 1944 októberére két támaszpontot fel is számoltak; egy még maradhatott, de csak minimális, kb. 200 fős keretlegénységgel, miközben a korábbi teljes létszám több mint ezer ember volt.

Könyve a nőkhöz való viszonyulás oldaláról is szemügyre veszi az amerikaiak és a szovjetek közötti különbségeket. Ez miként befolyásolta a dolgok alakulását?

Ez a történet egyik jelentős komponense volt, amely hozzájárult a feszültségekhez. A szovjetek egyszerűen úgy tettek, mintha a Vörös Hadseregben nem is léteznének olyasmik, mint az együttjárás vagy a szex. Ennek az egyik, „természetes” következménye volt például a német és a kelet-európai nők tömeges megerőszakolása. A szovjetek azt mondták az amerikaiaknak, hogy katonáik ne találkozzassanak egyenruhás, vagyis a Vörös Hadseregben szolgáló nőkkel. De az amerikaiak elvárták, hogy nekik mint szövetségeseknek engedélyezzék a civil nőkkel való találkozást, ahogy azt Angliában is megengedték. Ahol természetesen szép és csúnya emlékek is származtak ebből a szituációból, akárcsak Franciaországban.

A szovjetek engedélyezték, sőt bátorították az ilyen találkozásokat, amíg szükségük volt az amerikaiakra – és úgy gondolták, addig lesz szükségük rájuk, amíg meg nem nyílik a második

front. Sztálin Roosevelttel kérésére egyezett bele a támaszpontok létesítésébe, s ennek az volt az egyik oka, hogy kellett neki az a második front – így aztán a D-nap, s ezzel a második front megnyitása után már nem kellett olyan barátságosan bánnia az amerikaiakkal.

A szovjet katonai elhárítás és a polgári titkosrendőrség csoportjai 1944 júliusában már nyíltan zaklatták az amerikaiakkal találkoztató nőket. Persze, Angliában és Franciaországban is némi rosszállással tekintettek az ottani nők körül legyeskedő „gazdag” amerikaiakra, de semmiféle titkosrendőrség nem igyekezett felszámolni az eleinte még bátorított kapcsolatokat. Ami a Szovjetunióban viszont újabb súrlódásokhoz vezetett.

Az ukrajnai támaszpontokon állomásozó, több mint ezer katona többsége szívesen ment oda – szerettek volna együtt dolgozni és harcolni a szovjetekkel. Mai szóval (és nagyon kevés kivétellel) szovjetbarátok voltak, és sokan jó viszonyt alakítottak ki a helybeliekkel. De amikor az utolsó, a poltavai támaszpont is bezárt 1945 júniusában, többségük a sztálini rezsim esküdt ellenségeként tért haza; a rendszert rendőrállamnak tekintették, amely igyekezett beleavatkozni a helyi lakossággal való kapcsolataikba, s amelynek hivatalnokai nyíltan hazudtak a népüknek.

Nagyon más volt a helyzet az ott repülő pilótákkal. Ők ugyanis csak 2–3 napokat töltöttek a bázisokon, s így nem keveredhettek bele ilyen ügyekbe – egyszerűen csak kialudták kipihenték magukat, s aztán megint beültek a gépeikbe, és repültek is vissza Angliába vagy Olaszországba.



„A Nagy Szövetség óriási eredményeket ért el – de még nagyobb volt a csalódás, hogy nem tartott tovább”

Vagyis, a szakítást e két ország eltérő politikai kultúrája idézte elő?

Pontosan. Amikor elkezdtem az anyaggyűjtést a könyvemhez, és felfigyeltem a kapcsolat pályagörbéjére, akkor az eredeti hipotézisem az volt, hogy itt az általában vett kultúra játszott a főszerepet – a nyelvi korlátok, a viselkedésbeli különbségek, meg a többi. De a könyv vége felé leszűkítettem a fő okot, amit a politikai kultúrában találtam meg.

A szovjetek képtelenek voltak fölfogni, hogyan mondhatnak olyanokat az amerikaiak, hogy ők nem szeretik Franklin D. Rooseveltet, és majd valaki másra fognak szavazni. Az amerikaiak pedig képtelenek voltak fölfogni, hogy miképpen lehet itt ekkora hatalma a kémelhárításnak és a titkosszolgáltatnak a tisztek, de még a Vörös Hadsereg tábornokai fölött is, és hogyan bánnak velük.

Az a kétszínűség sem tetszett nekik, ahogy a szovjetek igyekeztek megakadályozni az ő kapcsolataikat a helybéli nőkkel. Egyfelől ezt mondták nekik: „Csak védeni akarunk benneteket, mert ezek a nők tényleg prostituáltak, s nem szeretnénk, ha betegségeket kapnátok el.” Másfelől pedig a nőknek azt mondták, hogy az amerikaiak kémek, s biztatták, majd be is szereztek őket, hogy kémkedjenek az amerikaiak után.

Az amerikaiak csalódottsága erősítette föl azt a bizalmatlanságot, amely végül a Nagy Szövetség felbomlásához vezetett?

Az ezeken a támaszpontokon állomásozó, vagy az ilyen ügyekbe belekeveredett amerikaiak között akadt néhány prominens személyiség is – például Averell Harriman amerikai nagykövet, és a Keleti Parancsnokság főnöke, Robert L. Walsh vezérőrnagy, aki később Németország amerikai megszállásának egyik főparancsnoka lett. Ők lettek aztán a hidegháború első harcosai.

Az akkori idők egyik jelentős eseménye volt az is, amikor a szovjetek nem engedélyezték az amerikai és az angol gépeknek, hogy az ukrainai támaszpontokról felszállva utánpótlást vigyenek a lengyel lázadóknak az 1944 augusztusának elején kitört varsói felkelés idején. Ennek az lett a vége, hogy a németek levették az ellenállást, és földig rombolták Varsót. Az amerikaiak azt sem tudták megérteni, hogy a szovjetek árulókként

kezelik a saját, fogságba esett katonáikat, s hogy abszolút semmibe veszik az általuk Jaltában aláírt megállapodást, mely szerint megvédik a németországi táborokból a Vörös Hadsereg által kiszabadított amerikai hadifoglyokat.

Komoly ügy volt ez, és megint a politikai kultúra mutatkozott meg benne. És már nemcsak a támaszpontokon lévőket, vagy Averell Harrimant és a hasonló fontos embereket nyugtalanította, hanem magát Rooseveltnél is. Kemény hangú táviratot küldött Sztálinnak, aki nem volt hajlandó megengedni, hogy a poltavai támaszpont igénybevételével a kiszabadított amerikai hadifoglyokat Iránba, s onnan az Egyesült Államokba szállítsák.

Vannak még e történetnek olyan szereplői, akikről korábban nem sokat írtak?

Két, nagyon érdekes ember is van a könyvemben, akik a Poltavában megtapasztaltak után az életüket a Szovjetunió tanulmányozásának szentelték: Franklyn D. Holzman és Georg Fischer; ez utóbbi a háború után a Harvardon írt doktori disszertációt. A harmadik pedig Antalij Zorin, a szovjet kémelhárítás tisztje, aki 1955-ben, washingtoni kiküldetése idején, megpróbálta beszervezni Fischert, az ő egyik régi, poltavai barátját. Szóval, létezett az emberek és az eszmék jelentős folytonossága a hidegháború első évtizedében.

Fischer az Egyesült Államokban élete végéig megvetéssel tekintett a sztálinizmusra, de erősen baloldali érzelmű és szocialista volt. Ez arra utal, hogy a választóvonalak nem a szűkebb értelemben vett ideológiai, vagy pusztán az általános kulturális eltérések mentén alakulnak ki. Ennek a két embernek közös céljai voltak a háborúnak abban az időszakában, de a politikai kultúra különbözőségei miatt ez a kapcsolat nem lehetett tartós.

Honnan származik az ön könyvének ez a meglepő címe?

Miután a szovjetek követelésére az amerikaiak nagy többsége elhagyta a támaszpontokat, hátrahagytak kb. 200 embert, akik úgy érezték, lemondott róluk a saját kormányuk. „Ukrainai Elfelejtett Gazembereinek” [„Forgotten Bastards of Ukraine”] nevezték magukat. (Később észrevettem, hogy nem ők voltak az elsők, akik ezt az elnevezést használták: 1943-ban egy csa-



Szovjet katonák nézegetik az amerikai hadsereg *Yank* című hetilapjának 1944. június 2-i, Thomas Klopck tizedes által lapozgatott számát. A két hadsereg közötti, eleinte igen jó, baráti viszony 1944 nyarán gyorsan megromlott

patnyi, Izlandon állomásozó amerikai katona nevezte magát az „FBI Testvérközösségének” [„Brotherhood of FBI”] – ebben az esetben ez a *Forgotten Bastards of Iceland* rövidítése. Vagyis, az amerikai helyőrség is elfeledettnek érezte magát.) Az ő nevüket vettem át és tettem meg a könyvem címéül.

Őn azt írja, hogy „az új hidegháború szelei mostanában egyre hidegebben fújnak”. Milyen tanulságokat vonhatunk le napjainkat illetően ebből a könyvből?

A tanulság, természetesen, nem az, hogy ne kössünk szövetséget olyan népekkel, országokkal vagy rezsimekkel, amelyek politikai kultúrája eltér a miénktől – ez nem lehet indok. A Szovjetuniót is magában foglaló Nagy Szövetség óriási, óriási szerepet

játszott a náci Németország legyőzésében. De nem lehetnek túlzott elvárásaink, és figyelembe kell venni azt is, hogy vannak-e ténylegesen közös, hosszú távú, geopolitikai vagy egyéb céljaink. És ne reménykedjünk abban, hogy túl sokáig életben marad ez a szövetség.

A Nagy Szövetség igen érdekes példája ennek az elképzelésnek. Három résztvevőjé-

ből kettő – Anglia és az Egyesült Államok – a hidegháború idején is nagyon jó viszonyban maradt egymással. De miután egy ország kilépett a szövetségből, rögtön megkezdődött a hidegháború. Túlzott leegyszerűsítés volna ezt csupán a politikai kultúrával magyarázni; én nem is próbálkozzom ilyesmivel. Ugyanakkor meggyőződésem, hogy a politikai kultúra az egyik okozója volt a Szovjetunió kiválásának, s Amerika és Nagy-Britannia összetartásának. Tehát nem az egyetlen, de fontos tényezője volt a történéseknek.

Hogyan előzhetjük meg, hogy mindez a jövőben is akadályozója legyen a szövetségek fennmaradásának?

Nos, már a legelején el kell kezdeni tervezni a szövetség utáni szituációt. Akkoriban viszont nagy volt a bizakodás, hogy a Nagy Szövetség valami még fontosabbnak a kezdete, így aztán a hidegháború beindulása szintén óriási csalódást okozott. A támaszpontok földi kiszolgálószemélyzete, tehát a szovjetekkel közvetlen és szoros érintkezésben lévő katonák számára a hidegháború már 1944-ben megkezdődött. 🌐

Serhii Plokhyy

az ukrán történelem professzora a Harvard Egyetemen. Legújabb könyve a *Forgotten Bastards of the Eastern Front: An Untold Story of World War II* (Allen Lane, 2019).